

УДК 94(477)(092) І.КРИП'ЯКЕВИЧ

*Ярослав ІСАЄВИЧ (С. Дмитрисевич)***ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ (25.VI. 1886)**

В цьому році передбачається врочисте відзначення 80-річчя з дня народження відомого радянського вченого, дійсного члена Академії наук України професора І. П. Крип'якевича. Неможливо в короткій статті схарактеризувати всі сторони його багаторічної наукової й громадської діяльності, і тому доводиться зупинитись лише на деяких моментах.

Родина нашого визначного історика походить з Холмщини. Прадід його жив у селі Хмельку (колишній Білгорайський повіт), дід Михайло був парохом в Горишеві Польського Заможського повіту, а пізніше вчителював у Галичині. Іван Петрович Крип'якевич народився 25 червня 1886 р. у Львові, там же в 1904 р. закінчив гімназію і вступив на філософський факультет університету. Вже в перші роки університетських студій І. П. Крип'якевича проявилась характерна для всієї його діяльності широта наукових інтересів. Лише в 1905 р. ним було опубліковано чотири наукові праці: “Матеріали до історії торгівлі Львова”, “Де ж був Дем'ян тисяцьким (Причинок до історії урядів в Галичині першої половини XIII віку)”, “Варіант байки Хмельницького”, “Літературний спір в Холмщині 1872 року”. З того часу з року в рік з'являються в різних виданнях статті, рецензії, книги, брошури-метелики І. Крип'якевича, присвячені всім періодам історії нашого народу. Водночас історик бере діяльну участь в громадському житті. В 1906 році йому довелось просидіти 20 днів у тюрмі за участь в демонстрації студентів, які вимагали відкриття у Львові українського університету. В 1908 р. Іван Крип'якевич заснував при Академічній громаді (товариство українських студентів університету) “просвітній гурток”, який влаштовував доповіді в читальнях “Просвіти” на Львівщині, організував курси для робітничої молоді.

Після закінчення університету І. П. Крип'якевич вчителював у різних гімназіях (в 1909–1910 рр. в Рогатині, в 1912–1928 і 1934–1939 рр. у Львові, в 1929–1934 в Жовкві). В 1910 р. Наукове товариство ім. Шевченка дало йому відрядження для роботи в архівах Варшави й Москви. У Варшаві молодий, але вже відомий історик познайомився з членами варшавської української громади, бував на вечорницях, які “громадяни” влаштовували щосуботи. По дорозі з Варшави до Москви він побував і в Холмі, де зустрівся з місцевими українськими діячами, зокрема з Михайлом Кобрином. В 1912 році І. Крип'якевич заснував у Львові на Підзамчі приватну школу ім. короля Данила – першу українську школу на Жовківському передмісті Львова. Щоб здобути кошти на утримання школи, йому довелось самому зайнятись проведенням двох фестинів (народних гулянь) на площі Сокола-Батька у Львові. Вихованці школи короля Данила почали брати діяльну участь в українському громадському житті, зокрема, організували відомий свого часу хор на Жовківському передмісті.

В ці ж роки І. П. Крип'якевич зробив значний внесок у розвиток української преси. В 1911–1914 рр. він редагував дитячий часопис “Дзвінок”, в 1913–1914 рр. – “Ілюстровану Україну”. В 1917 р. І. Крип'якевич керував працею бюро допомоги українським школам Волині й Холмщини. А одночасно на сторінках “Записок Наукового товариства ім. Шевченка” та інших наукових видань одна за одною друкуються його наукові праці й публікації джерел з історії козаччини, з історії української культури і з багатьох інших питань. В газетах також він публікує історичні матеріали, статті про читальні “Просвіти”, замітки про українське культурне життя.

У 1921 р. доктор філософії І. П. Крип'якевич став одним із засновників тасмного українського університету у Львові. Накладом студентів вишли друковані на циклостилї курси його лекцій в цьому університеті: “Історія української держави (до 1663 р.)”, “Українська історіографія XIX–XX ст.”. Професор Крип'якевич керував також студентським науковим гуртком істориків, який видавав свій журнал – “Історичний вісник”.

У 20-х роках І. П. Крип'якевич діяльно співробітничав з науковими установами Радянської України, публікував свої праці в українських радянських журналах (“Україна” – місячник українознавства, “Бібліологічні вісті”, “Вісник природознавства”). Численні його статті розсіяні також в українських часописах, що виходили в Галичині, насамперед у таких, як “Життя і знання”, “Стара Україна”, “Українська книга”, “Літопис Бойківщини”, “Рідна мова”, “Лікарський вісник” і низка інших.

Ряд праць дослідник присвятив історії окремих місцевостей і районів Західної України (“З історії Гуцульщини”, “Історичні нариси про Володимир на Волині, Галич, Самбір княжих часів, Зборів, Жовкву, Підлюте”). Особливе зацікавлення читачів викликали оповідання з історії окремих вулиць і дільниць Львова, зібрані пізніше в захоплюючій книжці “Історичні проходи по Львові”. Відзначимо ще такі праці І. Крип'якевича, як “Перший історик Холмщини єпископ Яків Суша” (“Наша батьківщина”, 1939, ч. 2), “Українські оселі в Люблінщині” (“Життя і знання”, 1939, ч. 2), 3 більших розвідок вкажемо “Студії над державою Богдана Хмельницького”, “До історії українського Державного архіву в XVII ст.”, ілюстровану брошуру “Князь Ярослав Осмомисл (1153–1187)”. Одночасно І. П. Крип'якевич брав участь в науково-організаційній роботі, зокрема від 1934 р. керував історико-філософською секцією Наукового товариства ім. Шевченка, в 1937 р. був учасником з'їзду українських музеєзнавців у Перемишлі. Він також був редактором цілої низки наукових збірників і колективних праць.

Після визволення Західної України радянською армією І. П. Крип'якевич працював професором і завідуючим кафедрою історії Львівського державного університету ім. Івана Франка. В жовтні 1939 р. він був обраний депутатом Народних зборів Західної України, які проголосили возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР. Після визволення м. Львова від гітлерівської окупації професор Крип'якевич деякий час був деканом історичного факультету Львівського університету. В 1946–1948 рр. він працював у Києві (в Державній публічній бібліотеці та в Інституті історії), пізніше у Львівському музеї етнографії та художнього промислу. З 1951 р. був завідуючим відділом Львівського інституту суспільних наук АН УРСР, а з 1953 р. до переходу на пенсію в 1962 р. – директором цього ж Інституту. В 1958 р. загальні збори Академії наук УРСР одногосно обрали професора І. П. Крип'якевича дійсним членом Академії.

В перші післявоєнні роки І. П. Крип'якевич займався дослідженням економічної та культурної історії Галичини в XVI і першій половині XVII ст., опублікував цінні матеріали про діяльність славнозвісного друкаря Івана Федорова. 1954 року у видавництві Академії наук УРСР вийшла фундаментальна праця І. П. Крип'якевича “Богдан Хмельницький”, в якій підведено підсумок багаторічних досліджень одного з найславніших періодів української історії. Крок за кроком, на основі різноманітних українських і закордонних джерел висвітлено тут біографію великого гетьмана, показано його діяльність як визначного полководця, державного діяча, дипломата. Життєпис Богдана Хмельницького виступає на широкому історичному фоні, зокрема докладно схарактеризовано хід Визвольної війни українського народу, а також соціальний лад і адміністративний устрій у визволеній частині України, формування в цей період української державності. Величезне наукове значення має підготовка І. П. Крип'якевичем спільно з І. Л. Бутичем публікації “Документи Богдана Хмельницького”. Тут опубліковано повний текст гетьманських універсалів, листів та інших документів, написаних самим Хмельницьким, або від його імені.

У 1962 р. “Видавництво АН УРСР надрукувало книгу І. П. Крип'якевича – “Джерела з історії Галичини періоду феодалізму до 1772 р.”. Тут подано огляд публікацій актів і літописів до історії Галицько-Волинського князівства, а також матеріалів з історії Галичини в наступні сторіччя. За останні роки цілу низку праць академіка Крип'якевича було опубліковано також на сторінках “Українського історичного журналу”, “Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР” та інших видань. Значна частина їх стосується допоміжних історичних дисциплін: сфрагістики (наука про печатки), дипломатики (наука про форму історичних актів) та інших.

Тепер І. П. Крип'якевич продовжує працювати над питанням історії Київської держави і Галицько-Волинського князівства, впорядковує біографічний довідник про істориків Галичини, досліджує історію українського суспільно-політичного руху на Холмщині в XIX і в перших десятиріччях XX ст.

За післявоєнні роки І. П. Крип'якевич був редактором багатьох наукових публікацій, зокрема збірників “З історії західноукраїнських земель”, що їх видавав Інститут суспільних наук. Слід відзначити також піклування І. П. Крип'якевича про зростання молодих істориків, неоцінену допомогу, яку він подає багатьом дослідникам історії України.

Академік І. П. Крип'якевич бере діяльну участь і в громадському житті. Тричі його обирали депутатом Львівської обласної ради, належить до правління Товариства культурного зв'язку з українцями за кордоном.

Важко знайти таку ділянку історії України з найдавніших часів до XIX ст., яка б не була предметом наукового зацікавлення Івана Петровича Крип'якевича. Своїми ґрунтовними працями він збагатив нашу історичну науку. В день славного 80-річчя щиро вітаємо ювіляра, бажаємо йому міцного здоров'я і багато сил для дальших творчих праць.

Український календар. – 1966 р. – Варшава. – С. 153–155.